

וכי תשגו - מעיני העדה נעשתה לשגגה

מים ראשונים: ראה דברינו [החצי השני של הפרשה](#) בפרשה זו, המוקדש לפרק טו בספר במדבר אשר בא לאחר פרקים יג-יד המתארים את חטא המרגלים, ומכיל חמש מצוות: פרשת נסכים, מצוות חלה, שגגת הציבור, פרשת המקושש [ומצוות ציצית](#) (עליה כבר זכינו לדרוש). ניסינו להראות שאולי יש בפרק זה מעין תשובה ותיקון לחטא המרגלים ונחמה לעתיד טוב יותר שהרי בסוף עתידים בני ישראל להיכנס לארץ. הפעם נתמקד בנושא שניתן לו שם זמני "שגגת הציבור".

(כב) וְכִי תִשְׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה: (כג) אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלַּאֲה לְדֹרֹתֵיכֶם: (כד) וְהָיָה אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשָׁגָה וְעָשׂוּ כָל הָעֵדָה פֶּר בְּךָ בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַה' וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפֵּט וְשָׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֹטֶת: (במדבר טו כב כד).¹

ספרי במדבר פסקא קיא

"וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה" – עבודה זרה היתה בכלל כל המצוות שהצבור מביא עליה פר,² והרי הכתוב מוציאה מכללה לחמיר עליה ולידון בקבועה, שיהא צבור מביא עליה פר ושעיר - פר לעולה ושעיר לחטאת, לכך נאמרה פרשה זו.³

"וכי תשגו ולא תעשו" - בעבודה זרה הכתוב מדבר. אתה אומר בעבודה זרה (ע"ז) הכתוב מדבר, או אינו אלא באחת מכל מצוות האמורות בתורה?⁴ תלמוד לומר: "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה" - ייחד הכתוב מצווה זו אמורה בפני עצמה. ואיזו זו? זו עבודה זרה.⁵

אתה אומר זו ע"ז? או אינו אלא אחת מכל מצוות האמורות בתורה? תלמוד לומר "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה" - באו כל המצוות ללמד על מצוה אחת. מה העובר על כל המצוות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה, אף העובר על מצוה אחת פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה. ואיזו זו ע"ז?⁶

ספרי זוטא פסקא טו כב

"וכי תשגו" – לומר, אם שגגתם באחת מכל המצוות, סופכם להזיד בהם. אם שגגתם בכל המצוות, סופכם להזיד בהם. אם הזדתם בכל המצוות, סופכם לשגות בע"ז, וכי תשגו בע"ז, סופכם להזיד בה.⁷

¹ יש בפסוקים קושי פנימי וחיצוני. פנימי, בין שני פסוקים אלה שהראשון מדבר על "כל המצוות" והשני "כל העדה". מה היחס ביניהם? האם הם משלימים וכיצד. הקושי החיצוני הוא בהשוואה עם דין "אם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל שבספר ויקרא ד יג".

² היכן? פרשת [העלם דבר](#) בספר ויקרא ד יג: "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ויעשו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה ואשמו", שהיא הבסיס למסכת הוריות הדנה בהוראה בטעות של בית הדין הגדול. ראה דברינו [אם כל עדת ישראל ישגו](#) בפרשת ויקרא.

³ בקטע ראשון זה, שיכול להיחשב כפתיחה לדרשה, מעמת המדרש את הפרשה שלנו מול פרשת העלם דבר שבספר ויקרא ד יד, וקביעתו הברורה היא שהפרשה בספר ויקרא מדברת על שגגת כלל הציבור (בית הדין, "עדה") בכל מצווה ממצוות התורה, והחידוש של פרשתנו, ספר במדבר, הוא המקרה של שגגת הציבור כולו בעבודה זרה (שזה עצמו מעניין לחשוב באיזו סיטואציה יכול לקרות דבר כזה). ועל שגגה זו מחדשת פרשתנו שמביאים לא רק פר לחטאת, אלא פר לעולה ושעיר עזים לחטאת.

⁴ הגר"א ואחרים מתקנים כאן את הנוסח, במקום: "באחת מכל מצוות האמורות בתורה", ל: "בכל מצוות האמורות בתורה".

⁵ כאן חוזר הדרשן על הקביעה הלכאורה פשוטה שבפרשתנו מדובר בשגגת עבודה זרה (של כל הציבור), אבל שואל ודורש מנין לנו זאת? אולי גם כאן מדובר בכל המצוות שבתורה, שהרי כתוב: "את כל המצוות האלה" (ונאמר שאכן ספר במדבר חוזר על מצווה שבספר ויקרא ומוסיף בה, כפי שמצאנו לא אחת בספר דברים מול החומשים הקודמים). ותשובתו היא מפסוק כד: "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה וכו'". מלשון יחיד שבפסוק "נעשתה" משמע שמדובר במצווה מסוימת וחשובה שהיא "שקולה כנגד כל המצוות" (על מנת לאזן עם פסוק כב, ביטוי שכיח בדרשות חז"ל ודווקא כאן איננו). איזו מצווה זו יכולה להיות? עבודה זרה שהיא יסוד מוסד בקיום התורה.

⁶ הדרשן לא מרפה (או שמא זו דרשה אחרת של דרשן אחר) וחוזר ושואל שוב: מי אמר שמדובר בפרשתנו בשגגת עבודה זרה? והוא מוצא סמך דווקא בפסוק כב, באותם מילים שיצרו את השאלה בדרשה הקודמת: "את כל המצוות האלה". איזו היא מצווה שהעובר עליה היה פורק עול ומפר ברית וכעובר על כל המצוות שבתורה? הרי אומר עבודה זרה שמי שעובר עליה לא רק פורק עול ומגלה פנית בתורה, אלא מכחיש ומפר את הברית היסודית שנכרתה בין הקב"ה לעם ישראל. הנה התבשמנו ממהלך דרשה קלאסית שבמדרשי ההלכה (התנאים) וברור שהייתה להם תורה שבע"פ ומסורת מה מהותה של פרשתנו, והדרשות אינן אלא אסמכתא וגם קצת 'מורכבות'.

⁷ זה המוטיב החוזר בחז"ל במספר מקומות שאדם מתחיל לחטוא חטא קטן ובשגגה, אם לא תיקן את דרכיו, סופו להתגלגל לחטאים קשים יותר (עבירה גוררת עבירה, דיני צרעת, "נעשתה לו כהיתר" ועוד). מנגד, בתהליך הכפרה והסליחה מצאנו כיוון הפוך ש"זדונות נעשים כשגגות" ואולי אפילו כזכויות ועל כך הארכנו בגיליון [זדונות, שגגות וזכויות](#) ביום הכיפורים. אין כאן סתירה בהכרח. זה בתהליך ההידרדרות וזה כתנועה נגדית בתהליך הסליחה והכפרה. פתרון אפשרי נוסף יכול לבוא מדברי גמרא במסכת בבא מציעא לג ע"ב (גם היא בדברינו הנ"ל): "מאי דכתיב: הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם (ישעיהו נח). הגד לעמי פשעם - אלו תלמידי

"תשגו ולא תעשו" - יכול שהוא מדבר בכל המצוות? אמרת "אם מעיני העדה נעשתה בשגגה" - באחת מכל המצוות דיבר ולא דיבר בכל המצוות. אי אפשר לומר בכל המצוות שכבר נאמר "באחת", ואי אפשר לומר באחת שכבר נאמר בכל המצוות.⁸ הא מה מצוה שכל המצוות תלויין בה? זו עבודה זרה שנאמר: "הישמר לך פן תשכח את ברית ה' " (דברים ד מ).⁹

מסכת הוריות דף ח עמוד א

"וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה" - איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצוות? הוי אומר: זו עבודת כוכבים. דבי רבי תנא: אמר קרא: "אשר דבר ה' אל משה" (במדבר טו כב) וכתוב: "אשר צוה ה' אליכם ביד משה" (שם כד) - איזו היא מצוה שהיא בדיבורו של הקב"ה וצוה על ידי משה? הוי אומר: זו עבודת כוכבים, דתנא רבי ישמעאל: "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס".¹⁰

מדרש אגדה (בבב) במדבר טו כב וכי תשגו

"וכי תשגו ולא תעשו" - בהעלם דבר של ע"ז הכתוב מדבר, שאין חייבים להביא פר ושעיר עד שיורו בית דין להתיר בענין ע"ז, ויעשו הקהל על פיהם. ומניין שבהוראת בית דין הכתוב מדבר? נאמר "אם מעיני העדה" (פסוק כד), ונאמר להלן "מעיני הקהל" (ויקרא ד יג), מה להלן בהעלם דבר הכתוב מדבר... אף כאן בהעלם דבר הכתוב מדבר.¹¹

מים ביניים: נעצור רגע ונשאל. ניחא טעות בית דין במצווה מסוימת כפי שנסקר בגמרא הוריות, כגון שהורו דין במאכלות אסורים על טמא טהור, אסור - מותר וטעו והלכו העם ועשו על פיהם. אבל שגגת עבודה זרה ועל פני הציבור כולו? הכיצד? ולא קם אדם אחד שהתריע ואמר: אתם עובדים עבודה זרה!

רש"י במדבר פרק טו פסוק כב

"וכי תשגו ולא תעשו" - עבודה זרה היתה בכלל כל המצוות שהצבור מביאין עליהן פר, והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת: "וכי תשגו וגו' - בעבודה זרה הכתוב מדבר, או אינו אלא באחת מכל המצוות? תלמוד לומר: "את כל המצוות האלה" - מצוה אחת שהיא ככל המצוות. מה העובר על כל המצוות פורק

חכמים, ששגגות נעשות להם כזדונות. ולבית יעקב חטאתם - אלו עמי הארץ, שזדונות נעשות להם כשגגות". וכאן מדובר בשגגת ציבור שלם שלא ייתכן שאין בו הנהגה ותלמידי חכמים.

⁸ קטע זה לא ברור שהרי לא כתוב "באחת" בפרשתנו. איפה כתוב ביטוי זה? שוב בספר ויקרא ד יג בפרשת העלם דבר: "ואם כל עדת ישראל ישגו ויגעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה ואשמו". אפשר שאזכור זה מלמד על הקשר ההדוק בין פרשתנו, שגגת ציבור בעבודה זרה ובין פרשת העלם דבר של ספר ויקרא שהדרשן רואה כאחת (בפרשתנו) שממשיכה את הדין הכללי של שגגת ציבור (בית דין הגדול) שבספר ויקרא.

⁹ בחלק השני, חוזר מדרש ספרי זה על דברי קודמו ומבהיר אותם בלשון אולי קצת ברורה יותר (לא כולל טעות המעתיקים ששיבוש את הפסוק מספר דברים ד ט במקומו ובלשונו וצ"ל: "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשפח את הדברים אשר ראו עיניך וכו' " שהכוונה למעמד הר סיני שנראה בהמשך). החידוש של מדרש זה הוא בחלק הראשון אשר יוצר הדרגה בין שוגג למזיד ובין מצווה יחידה לכל המצוות וממנה למדרגה העליונה שהיא מצווה אחת שהיא מעל ומעבר לכל השאר ושקולה כנגד הכל. אלא שמדרג זה עצמו מעלה את האפשרות שאולי אין הכוונה בפסוק רק לעבודה זרה, אלא גם לרעיון של שגגה (טעות) רוחבית וכללית שציבור שלם, אם לא העם כולו, עשה אם במצווה אחת "אם שגגתם באחת מכל המצוות", אם בכל התורה "אם שגגתם בכל המצוות" ואם במצווה שהיא שקולה לכל המצוות. אנו מתעכבים על נקודה זו ומהפכים בה על מנת למצוא סיבה גם בפרשה זו לחטא המרגלים שם נשלה כל העדה ולראות גם בחטא זה "כי תשגו".

¹⁰ מדוע באמת שקולה עבודה זרה כנגד כל המצוות? לפי גמרא זו, משום שזה הדיבר השני בעשרת הדברות שהוא המשלים לדיבר הראשון "אנכי ה' אלהיך" ואת שניהם שמעו בני ישראל ישירות מפי הגבורה. שים לב איך מדקדק המדרש בלשון פסוקים כב כד בהם אנו דנים. מקור לגמרא זו הוא שוב ספרי קיא בפרשתנו: "מנין אתה אומר שכל המודה בע"ז כופר בעשרת הדברות? ת"ל: אשר דבר ה' אל משה ולהלן הוא אומר וידבר אלהים את כל הדברים האלה וכו' ". אך ראה גמרא מכות כד ע"א שמונה את תר"ג מצוות ומחלקת עפ"י גימטריא: "תורה" = 611 - ציוה לנו משה", ושתי המצוות המשלימות למניין תר"ג = 613 - נאמרו מפי הגבורה. והרי עבודה זרה היא אחת מהשתיים ולא נאמרה מפי משה, אלא שמעו מפי הגבורה. מה ששוב מייחד בהחלט מצווה זו אבל לא מסתדר עם דרשות הפסוקים כאן.

¹¹ מדרש זה חוזר ומעמיד את פרשת שגגת ציבור בספר ויקרא מול שגגת הציבור בפרשתנו. נחזור ונבהיר עניין זה פעם נוספת. כבר בספר ויקרא נזכרת האפשרות של שגגה (טעות) כללית שציבור רחב טעה בה (בתוספת לשגגת היחיד שנזכרת בספר ויקרא פרק א). בספר ויקרא ד יג אנו קוראים: "ואם כל עדת ישראל ישגו ויגעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה ואשמו". מסביר המדרש ששם מדובר בכל מצווה שלגביה טעו בית דין והורו לעבור עליה ואילו כאן מדובר בבית דין שטעה להורות על עבודה זרה (על סוג מסוים של עבודה זרה) שהיא מותרת. לנושא זה של "העלם דבר" של בית דין (בית דין הגדול בירושלים) מוקדשת מסכת הוריות בסדר נזיקין שמדרש אחד ממנה ראינו במקור הקודם. ראה הקדמת קהתי למסכת זו. בא הפסוק בפרשתנו, לייחד את המקרה של שגגת הציבור שעשה עפ"י טעות בית דין עבירה של עבודה זרה, בניגוד לספר ויקרא שמדבר על כל שאר המצוות. אבל פרטי הדין דומים ושניהם נדונים, כאמור, בהרחבה במסכת הוריות, במשנה, בתוספתא ובגמרא וכמובן במפרשים (ראה למשל פירוש המשניות לרמב"ם) שם. ראה גם דברינו [אם כל עדת ישראל ישגו](#) בפרשת ויקרא.

עול ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים ואיזו, זו עבודה זרה: "אשר דבר ה' אל משה" - אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, (תהלים סב יב) אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי.¹²

רמב"ן פרק טו פסוק כב

"וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה" - הפרשה הזו סתומה במשמעה, ויטעו בה בעלי הפשט לומר שהוא קרבן על מי שלא עשה מה שצוה לעשות והוא שוגג. ודבריהם דברי רוח, שאם כן יהיה חיוב קרבן בכל מצות עשה שבתורה כשלא קיים את כולם ושגג באחת מהם, ויהיה חיוב כרת בכל מי שאינו מקיים את כולם כשיעבור על אחת מהן במזיד¹³ כי הכתוב אומר ... (פסוק כד) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, כי שגגתם במעשה שעשו, לא שישבו ולא עשו ... אבל טעמו שתשגו ולא תעשו מה שצוה השם אבל תעשו הופכו ... כי המניעות בלא תעשה יקראו מצוות כמו שאמר (ויקרא ד ב) כי תחטא בשגגה מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה.¹⁴

והנה זה כפי משמעו הוא קרבן מומר לכל התורה בשוגג, כגון ההולך ונדבק לאחת מן האומות לעשות כהם ולא ירצה להיות בכלל ישראל כלל. ויהיה כל זה בשוגג, כגון שיהיה ביחיד תינוק שנשבה לבין האומות, ובקהל כגון שיחשבו שכבר עבר זמן התורה ולא היתה לדורות עולם ... כענין שהיו ישראל אומרים ושואלים את יחזקאל ... אמרו לו: רבינו יחזקאל, הרי עבד שמכרו רבו לא יצא מרשותו וכו'.¹⁵ או שישכחו את התורה, וכבר אירע לנו כן בעונותינו בימי מלכי ישראל הרשעים כגון ירבעם ששכחו רוב העם התורה והמצוות לגמרי, וכאשר בא בספר עזרא באנשי בית שני.¹⁶ וזהו שימוש לשון הכתוב שהשגגה הזאת הנזכרת כאן היא בתורה ובמצוות בכללן, ועל כן ייחדו להם רבותינו מצוה אחת שבשגגתה יצא מכלל ישראל ומכלל המצוה בהם, והיא עבודה זרה ... כי המודה באלוה זולתו כבר הוא בטל אצלו כל מה שצוה השם הנכבד בין במצוות עשה בין במצוות לא תעשה.¹⁷

פירוש העמק דבר במדבר פרק טו פסוק כו

"ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו' כי לכל העם בשגגה". שאינו דומה יחיד העובד ע"ז דאז ודאי יש לחקור אם היה בשוגג ומתכפר בקרבן או במזיד, מה שאין כן כל העם השאינם אחרי מנהליהם מסתמא רוב העם בשגגה,

¹² עברנו אל פרשני המקרא. רש"י כדרכו במקומות רבים בפירושו לתורה, מסתמך על מדרשי התנאים ומסכם את מדרש ספרי הנ"ל בלשונו הבהירה. שים לב שהוא מדלג על הקטע השני שהבאנו במדרש ספרי הראשון בו פתחנו, שההוכחה שמדובר בעבודה זרה ולא בכל המצוות הוא הפסוק: "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה - ייחד הכתוב מצווה זו אמורה בפני עצמה", ומתמקד בדרשה המקשרת אל הדיבר השני המזהיר על עבודה זרה בשל המילים בפסוק: "אשר דיבר ה' אל משה". ראה שוב הקטע במדרש ספרי ממנו לקח רש"י: "אשר דבר ה' אל משה, מנין אתה אומר שכל המודה בע"ז כופר בעשרת הדברות? תלמוד לומר: אשר דבר ה' אל משה". ורש"י במסכת שבת סט ע"א מביא נימוק מעניין נוסף למה עבודה זרה דווקא, מהפסוקים בפרשתנו: "תורה אחת יהיה לכם" (פסוק כט) - אומר רש"י שם: "כל התורה במשמע". ובאמת, אין צורך בנימוקים מיוחדים הרי ברור שההתנגדות לעבודה זרה היא ציר מרכזי באמונה היהודית. וכמאמר ספרי דברים פסקא נד: "כל המודה בעבודה זרה כופר בכל התורה כולה וכל הכופר בעבודה זרה מודה בכל התורה". ובמסכת מגילה דף יג ע"א: "כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי". מספיק לכפור בעבודה זרה על מנת להיקרא יהודי (הרי לנו תשובה "מיהו יהודי" ...).

¹³ אם נאמר שהכוונה באמת לכל המצוות ובאדם יחדי, אזי נקבל דין אחיד שבכולן יחיד שעבר עבירה בשוגג יביא קרבן פר ושעיר, ואם עשה במזיד, עושונו כרת. וזה אי אפשר לומר שהרי יש לנו דינים פרטיים לכל מצווה ומצווה בתורה.

¹⁴ אין בתורה עונש על אי קיום מצוות עשה (חוץ משתיים, פסח ומילה). בודאי לא על מי שבשוגג לא קיים מצווה (לא נטל לולב בסוכות או לא תקע בשופר בראש השנה, למשל). רמב"ן נלחם כאן נגד דעה נפסדת (דעה קראית?) אשר פירשה את הפסוק "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות" לפי פשט המילים כמות שהן. אבל, מסביר רמב"ן בהמשך, כי ההימנעות מעבירה גם היא נקראת מצווה, על דרך השלילה. כאשר מישהו עושה מעשה שלילי - עובר עבירה - הוא לא עושה (מקיים) את מצוות ה'. לא מדובר כאן באי קיום מצוות עשה, אלא בעבירה על מצוות לא תעשה.

¹⁵ המקור הוא ספרי פסקא קטו על מצוות ציצית בפרשתנו: "מה תלמוד לומר אני ה' א-להיכם? שלא יהו ישראל אומרים מפני מה צונו המקום, לא שנעשה וניטול שכר? לא עושים ולא נוטלים שכר. כענין שאמרו ישראל ליחזקאל ... אמרו לו: יחזקאל, עבד שמכרו רבו לא יצא מרשותו? אמר להם: הין. אמרו לו: הואיל ומכרנו המקום לאומות העולם יצאנו מרשותו". ראה גם סנהדרין קה ע"א. ראה דברינו [עבד שמכרו רבו](#) בתשעה באב.

¹⁶ לאחר שרמב"ן תוקף את "הדעה הנפסדת" שמדובר "כפשוטו" באי קיום מצוות עשה, הוא מביא, כמו רש"י ושאר המפרשים, את דברי חז"ל שמדובר בשגגת עבודה זרה. אך הוא מרחיב אותם ונותן להם ממד היסטורי. הוא כולל בשגגה זו גם מקרים של תינוק שנשבה או "ששכחו רוב העם את התורה והמצוות", כולל אזכורים היסטוריים מימי בית ראשון ושני שכבר "אירעו לנו בעוונותינו". האם העבודה זרה של ירבעם ושאר מלכים רשעים: מנשה, אחאב, אחז, אמון ועוד הייתה של שגגה? האם מהפך כאן רמב"ן בזכותם של אנשי בית ראשון ובית שני לומר שהיו שוגגים? אולי נחבר את העניין עם המקורות שאומרים שעבודה זרה הייתה עניין של יצר הרע ולא כפירה אידיאולוגית (יומא סט ע"ב - בית שני עליו מדבר רמב"ן, סנהדרין קב ע"ב - מנשה בית ראשון ועוד)?

¹⁷ אז אולי אפשר לכלול בהרחבה זו גם את חטא המרגלים? להזכירנו, שני הפסוקים המרכזיים של יום הכיפורים, יום בו אנו מבקשים סליחה על מגוון רחב של חטאים, לאו דווקא עבודה זרה, לקוחים מצד אחד מפרשת המרגלים: "ויאמר ה' סלחתי כדברך" ומצד שני מפרשת "וכי תשגו": "ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר בגר בתוכם כי לכל העם בשגגה". אז אולי יום הכיפורים מקשר (ומכפר)?

דגופא בתר רישא אזיל, והכל הולך אחר הרוב ורובו ככולו, וזהו שמסיים הכתוב כי לכל העם בשגגה, זהו פשט המקרא, והדרשה בספרי על זה תיירש.¹⁸

אבן עזרא במדבר טו ב

כי תבואו אל ארץ מושבותיכם - נסמכה זאת הפרשה, בעבור שנחלשו ויתאבלו, לנחם הבנים להודיעם כי יבואו אל הארץ. והנכון, בעבור שנשאו קול כל העדה וחטאו, ונסלח להם בעבור תפלת משה, אמר וכי תשגו (כב), והעד: ונסלח להם (כה). והוצרך להזכיר משפט מנחות כל עולה וזבח, ובסוף והנפש אשר תעשה ביד רמה (ל) רמז למעשיהם. והזכיר דבר המקושש, כי עשה ביד רמה. ומרוב חמלת השם על ישראל שם הציצית לזכר שלא יעשה האדם ביד רמה, או שלא ישכח.¹⁹

במדבר פרק טו פסוקים כה-כו

וְכַפֵּר הַכֹּהֵן עַל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי שָׁגְגָה הוּא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת קַרְבָּנֵם אֲשֶׁה לַה' וְחִטָּאתָם לִפְנֵי ה' עַל שָׁגְגָתָם:
וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל הָעָם בְּשָׁגְגָה.²⁰

שבת שלום מחלקי המים

¹⁸ פירוש העמק דבר אוחז במקל בשני קצותיו, מחד גיסא הוא מתמקד בפשט ושולח את הקורא המחפש את הדרש למדרש ספרי שראינו לעיל. מאידך גיסא, ברור לו שמדובר במצוות לא תעשה של עבודה זרה, שהיא תוצר הדרשות. (בקריאת פשט נטו, פרשה זו היא קשה להבנה ואפילו סותרת את הפרשה שכבר קדמה לה בספר ויקרא פרק ד, ולא בכדי נדרשו חז"ל לדרשות שרק הן נותנות לה תוכן משלה). בין כך ובין כך מדגיש העמק דבר שהמילים כל העדה אינם בהכרח כמות אלא מהות, היינו מנהיגי העדה ורוב ההולכים אחריהם. קביעה שיש לה משמעות חברתית והלכתית (ראה למשל רוב בדיני עשיית קרבן הפסח, פסחים דף ע"ט). וממילא, יש גם תשובה לשאלה ששאלנו במים ביניים לעיל. הכיצד כל עם ישראל עובד עבודה זרה (בשגגה!) ואין מי שמוחה על כך? אין עומד בפרץ? מציע העמק דבר את ההסבר הבא: "אינו דומה יחיד העובד ע"ז דאז ודאי יש לחקור אם היה בשוגג ומתכפר בקרבן או במזיד, מה שאין כן כל העם השאטים אחרי מנהליהם מסתמא רוב העם בשגגה". ההליכה העיוורת אחרי המנהיגים! אולי זה דין מיוחד בעבודה זרה. אפשר לדון אותם כשוגגים, אבל כבר הזהיר מדרש ספרי לעיל (השני שהבאנו) על המדרון החלקלק בין שוגג למזיד. האם פירש כאן הנצי"ב את הפסוקים כ'פרשן מהצד' או שמא כיוון לשגגות ולהליכה עיוורת אחרי מנהיגים ומנהלים בדורו (ואולי גם בדורנו)?

¹⁹ נסיים בקשר לפרשת השבוע שהזכרנו במים הראשונים וניסינו למצוא לאורך כל הדרך, לצד הדיון ההלכתי וההיסטורי. אבן עזרא רואה בפרק טו כולו, בפרשת נסכים ומצוות חלה בהן מוזכרת במפורש הכניסה לארץ, ב"כי תשגו" בו אנו דנים, בפרשת המקושש וכמובן במצוות ציצית, המשך ותשובה לחטא המרגלים. בכך גם הוא מרחיב מאד במשמעות של "כי תשגו" מעבר למשמעותו ההלכתית כפי שתיחמוה חז"ל. לצד ההלכות הנלמדות מכל פסוק "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (ראה שבת סג ע"א). וראה גם ילק"ש בפרשתנו רמז תשמח שמצוות חלה מכפרת על חטא עבודה זרה. הרי שהתיקון הוא בפרק עצמו מינה וביה.

²⁰ פעמיים "ונסלח" בסיום "פרשה קטנה" זו. ועוד "סלחתי כדברך" בפרשתנו בחטא המרגלים. ומשם נלקחו הפסוקים לתפילת יום הכיפורים ובפרט לאחר כל נדרי בו כל העדה עומדת ומבקשת סליחה, מחילה והתרה. האם יילקחו כל הפסוקים האלה לימים נוראים ולא נשאים 'סליחה קטנה' גם לדור יוצאי מצרים, דור עובדי הים בחרבה, דור חוטאי העגל והמרגלים, דור מתי מדבר. האם לא תכוון התורה בפסוקים אלה גם להם? ראה דברינו [מתי מדבר](#) וכן [דור המדבר וחלקו לעולם הבא](#) בפרשה זו.